

Aktuální otázky lidských práv

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

říjnové číslo Bulletinu Centra pro lidská práva a demokratizaci zahajujeme reportáží Šárky Duškové a Kateřiny Šimonové z dvou konferencí o detenci dětí, které proběhly v rámci českého předsednictví ve Výboru ministrů Rady Evropy.

Následuje velmi zajímavý externí příspěvek Moniky Hanych o situaci v srbských uprchlických táborech. Kromě lidské stránky autorka přibližuje také relevantní právní úpravu.

V sekci mezinárodní trestní spravedlnost Katarína Hukelová osvětluje vnitrostátní pokus o obvinění bývalého britského premiéra Tonyho Blaira za spáchání zločinu agrese v podobě invaze do Iráku v roce 2003.

Kateřina Šimonová z evropské sekce analyzuje rozhodnutí Soudního dvora EU, jenž zamítl žaloby

Slovenska a Maďarska, kterými se tyto dva státy domáhaly zrušení rozhodnutí Rady EU týkající se tzv. uprchlických kvót.

Marek Jahn ze sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva se věnuje současnému pronásledování Rohyngů v Myanmaru. Z jakého důvodu probíhá násilí, které přehlíží i mezinárodním společenstvím dlouhá léta obdivovaná Aun Schan Su Ťij?

Michal Oščipovský z české sekce přibližuje nové rozhodnutí v případě odposlechů bývalého premiéra Petra Nečase, které se týká konfliktu práva na soukromí a veřejného zájmu.

Příjemné počtení Vám přeje
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Jan Lhotský

Obsah

Téma	3
<ul style="list-style-type: none"> • Reportáž z konference o detenci dětí • Reportáž ze srbských uprchlických táborů: změna v nedohlednu 	
1) Mezinárodní trestní spravedlnost	13
<ul style="list-style-type: none"> • M. Cherif Bassiouni (1937-2017) • Tonyho Blaira nebudú stíhat za inváziu do Iraku 	
2) Evropský systém ochrany lidských práv	16
<ul style="list-style-type: none"> • Žaloby Maďarska a Slovenska proti tzv. uprchlickým kvótám u SDEU neuspěly • Záruky při odnětí bezpečnostní prověrky na základě utajovaných informací 	
3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva	23
<ul style="list-style-type: none"> • Pronásledování Rohingů v Myanmaru 	
4) Česká republika a lidská práva	25
<ul style="list-style-type: none"> • Případ odposlechů Petra Nečase: právo na soukromí proti veřejnému zájmu 	

| Redakce Bulletinu

Titulní fotografie: Aun Schan Su Tjij, autor: Claude TRUONG-NGOC, Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0.

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci. Je zde například seznam letních škol, které můžete letos navštívit, včetně deadlinů, školného a odkazů.

Na webu je i *beta verze* našeho Manuálu k výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Téma

Reportáž z konference o detenci dětí

Šárka Dušková,
Kateřina Šimonová

Česká republika využila své předsednictví ve Výboru ministrů, řídicím orgánu Rady Evropy, k uspořádání nejedné zajímavé akce vztahující se k prioritám předsednictví. V září se konaly hned dvě mimořádně zajímavé konference, které také svým obsazením slibovaly být pomyslným vrcholem předsednictví.

Konference o detenci dětí v zařízeních sociální péče (11.–12. 9.)

Nesmírně zajímavé a málo prozkoumané téma si pro svou konferenci, která se konala 11.–12. 9., vybralo Ministerstvo práce a sociálních věcí. Hned na úvod je u první ze zmiňovaných konferencí potřebná jistá terminologická vsuvka. Detence dětí za účelem výchovného dohledu je totiž v České republice prováděna ve školských, nikoli sociálních, zařízeních. A to přesto, že tato zařízení zpravidla příliš vzdělávací charakter nemají. Název konference byl organizátory vybrán především z důvodu jednodušší pochopitelnosti pro anglické publikum.

Právě spor mezi sociálním nebo vzdělávacím charakterem ústavů pro děti byl jedním z důležitých témat konference. Vláda České republiky totiž už několik let projednává možnost sjednotit systém péče o ohrožené děti, doposud roztržštěný mezi ministerstva školství, zdravotnictví a práce a sociálních věcí, pod posledně jmenované ministerstvo, které je mimochodem rovněž garantem naplňování Úmluvy o právech dítěte. Právě zmíněné roztržštění má podle mnohých na svědomí stále alarmující počet dětí v ústavních zařízeních v Česku a stále se nedařící deinstitutionalizaci.

Konferenci zahájila sama ministryně práce a sociálních věcí a hned v úvodu formulovala důležitou premisu – každé dítě má právo vyrůstat v prostředí, které se co nejvíce podobá rodině. Ústavní péče, byť nařízená s dobrými úmysly a zajištěna odborníky, je vždy faktickým zásahem do osobní svobody dí-

Konference [1]

těte. Zejména u těch nejmladších dětí pak z mnoha dlouhodobých výzkumů víme, že i sebekvalitnější ústavní péče výrazně negativně působí na jejich fyzický i psychologický vývoj. O problematice vlivu ústavní péče na vývoj mladého člověka na konferenci pohovořil známý český psychiatr **Jan Pfeifer**. Zdůraznil, že absence tzv. *attachmentu* (tedy úzkého vztahu k pečující osobě) vede k deprivaci ve vývoji a faktickému zanedbávání dítěte.

Právě touto problematikou se dlouhodobě zabývá rovněž další vystupující, **Dainius Puras**, bývalý člen Výboru OSN pro práva dítěte a současný Zvláštní zpravodaj OSN pro právo na nejvyšší dosažitelnou úroveň fyzického a duševního zdraví. Ten se svým týmem (ve kterém figuroval mj. Jan Pfeifer)

Konference o imigrační detenci dětí [2]

v roce 2011 v rámci svého angažmá v evropské kanceláři Úřadu Vysokého komisaře OSN pro lidská práva vydal stěžejní publikaci Práva zranitelných dětí mladších tří let: Ukončení jejich umísťování do ústavní péče,[1] kde shrnuje dosavadní výzkum v oblasti vlivu institucionalizace na vývoj dětí. V této publikaci dovozuje, že na vývoj dětí je kultura ústavu ze své podstaty kulturou (fyzického nebo psychického) násilí, nepřijatelného ani z pohledu čl. 19 a čl. 37 Úmluvy o právech dítěte, ani z pohledu čl. 3 Evropské úmluvy.

Konference se však zdaleka nevěnovala jen nepřijatelnosti institucionalizace mladších dětí. Pohled Ministerstva práce a sociálních věcí, v zásadě považující státem nařízenou ústavní péči za nevhodnou pro jakoukoli cílovou skupinu nezletilých, byl totiž nedávno potvrzen rovněž Výborem OSN pro práva dítěte, který shodou okolností na začátku léta vydal nový obecný komentář zabývající se právy dětí ulice.[2] S ohledem na ostatní práva dítěte by totiž žádná z forem péče o nezletilé, a tím spíše ta institucionální, neměla být nucená proti vůli dítěte, pokud je dítě schopné tuto vůli mít a projevit. Pochybná je totiž v tom případě i efektivita takové nucené péče,

a tedy existence legitimního cíle omezení osobní svobody. Podle komentáře tedy není zbavení osobní svobody dítěte nikdy vhodnou formou péče, a to ani v případě, že nezletilý žije na ulici.

Podobný přístup již léta prosazuje například bulharský Helsinský výbor, jehož zástupce **Krasimir Kanev** na konferenci rovněž promluvil. I vzhledem k množství institucionalizovaných dětí v Bulharsku místní Helsinský výbor před Evropský soud pro lidská práva poměrně často přináší případy na porušení čl. 5 odst. 1 písm. d) Evropské úmluvy, a to s argumentem, který je více než přiléhavý také pro český kontext – institucionalizace dětí jako rodinně-právní opatření fakticky postrádá jakýkoli výchovný nebo terapeutický aspekt, který by mohl toto omezení osobní svobody ve světle čl. 5 odst. 1 písm. d) Evropské úmluvy legitimizovat. I v případě, že by tam takový aspekt přítomný byl, pokud je nezletilému tato péče nařízena proti jeho vůli, není možné tohoto legitimního cíle fakticky dosáhnout – nucený pobyt v ústavu zkrátka na nezletilé nikdy výchovně ani terapeuticky působit nebude. Evropský soud pro lidská práva však doposud na tento argument pod čl. 5 odst. 1 d) Evropské úmluvy neslyšel.

Robert Pelikán [3]

To se však může v dohledné době změnit. Argument, proč by Evropský soud pro lidská práva měl svou výkladovou praxi změnit, na konferenci přednesl jeden z hlavních vystupujících, **Manfred Nowak**, bývalý Zvláštní zpravodaj OSN proti mučení a autor známého komentáře k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech. Podle Manfreda Nowaka doktrína živého instrumentu, užívaná Evropským soudem pro lidská práva (a odpovídající vývoji výkladu smlouvy podle čl. 31 odst. 3 písm. b) Vídeňské úmluvy o smluvním právu), velí brát v úvahu také fakt, že všechny státy Rady Evropy ratifikovaly Úmluvu o právech dítěte, podstatně modernější dokument orientovaný na práva dítěte, která tak musí být brána za následnou společnou praxi. Z výkladu Úmluvy o právech dítěte je přitom příklon k zapovězení nucení institucionalizace dětí jako škodlivé praxe zcela zřejmý, měl by proto být převzat i Evropským soudem pro lidská práva.[3]

Konferenci skvěle moderovala právnička Odboru ochrany práv dětí, **Anna Hofshneiderová**, která

ve svém závěrečném příspěvku zdůraznila, že je na čase, abychom dětem poskytovali podporu s plným respektem k jejich právům a autonomii a přestali je paternalisticky zachraňovat do ústavů. Obhajovat zbavování osobní svobody dětí údajnou ochranou jejich práv je totiž s ohledem na Úmluvu o právech dítěte vskutku paradoxní.

Nezbývá než dodat, že je chvályhodné, že se Ministerstvo práce a sociálních věcí pustilo do organizace konference o tomto opomíjeném a v českém kontextu poměrně kontroverzním tématu. O to spíše je nutné ocenit odvahu a zásadovost, s jakou toto ministerstvo přistoupilo k formulaci svého stanoviska, které bylo na konferenci mnoha odborníky podpořeno, se kterým však stále někdy zůstává v České republice osamoceno.

Konference o imigrační detenci dětí (25.–26. 9.)

„*Detence migrujících dětí: spěje ke konci?*“ Právě takto se Ministerstvo spravedlnosti rozhodlo nazvat druhou z výše zmíněných konferencí organizovaných v rámci předsednictví České republiky ve Výboru ministrů a přesně tato řečnická otázka byla i jakousi pomyslnou červenou nití, která se celé dva dny táhla programem hvězdně obsazené konference a velmi zajímavými odbornými příspěvky jednotlivých řečníků.

Úvodní slovo si vzal na starost ministr spravedlnosti ČR, **Robert Pelikán**. Během své úvodní řeči několikrát zdůraznil palčivost tohoto přetrvávajícího problému a důvody, proč se ho toto téma nejen profesně ale i osobně dotýká. Nejdůležitějším a z úst člena české vlády možná i překvapivým sdělením však byl jeho závěrečný výrok: „*Detenci dětí považuji za něco, co do 21. století nepatří!*“

Posléze se slova ujal **Christos Giakoumopoulos**, generální ředitel pro lidská práva a právní stát Rady Evropy. Dle jeho názoru nejdůležitější aspekt, který je třeba v otázce detence dětí brát neustále v potaz, je skutečnost, že právě děti jsou osobami nejvíce zranitelnými. Jsou mnohem více ovlivněny negativními vlivy souvisejícími s migrací jako takovou a detenci zásadně nelze označit za opatření, které je v jejich nejlepším zájmu.

Posledním a hlavním řečníkem v tomto úvodním panelu byl, **Nils Muižnieks**, komisař pro lidská práva Rady Evropy. V rámci své činnosti navštívil řadu detenčních zařízení v mnoha členských státech

Rady Evropy. I když se podmínky v jednotlivých centrech a státech značně liší a některým státům rozhodně nelze upřít snahu o vytvoření detenčních center, která by byla pro děti speciálně upravena a působila pokud možno „přívětivě“, i tak se nelze ubránit závěru, který byl zmíněn: „*Detenční centrum není místem pro žádné dítě.*“

Detence dítěte zasahuje nejen do jeho práva na osobní svobodu, ale má zcela logicky negativní vliv i na všechna ostatní práva jednotlivce jako je přístup ke vzdělání, zdravotní péči, ochrana lidské důstojnosti, ochrana fyzické a psychické integrity a další. Závěrem Nils Muižnieks zdůraznil, že přestože existuje řada doporučení, expertních skupin, kontrolních mechanismů, studií a jiných nástrojů jak tuto situaci zlepšit, jediným a opravdovým preventivním opatřením zabráňujícím porušování práv dětí je dle jeho názoru to, aby se apriori děti v detenčních zařízeních neocitaly vůbec.

Ivona Todorovska, členka Evropského výboru pro předcházení mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT), uvedla, že detenční

Christos Giakoumopoulos [4]

zařízení se velice často podobají zařízením vězeňským. S tím má ostatně jistou zkušenost i Česká republika. Mříže, uniformovaní policisté a členové ochranky, žiletkové ploty, hodina vycházek do venkovního prostoru za den a jiná opatření připomínající vězeňský režim, mají velice negativní vliv i na psychiku dospělého, natož dítěte. V žádném případě proto nelze takové prostředí považovat za vhodné pro dítě.

CPT již uskutečnil stovky návštěv imigračních detenčních zařízení. Na základě těchto návštěv byl sekretariátem CPT nově vypracován „factsheet“, [4] který obsahuje podrobný soubor standardů a požadavků, kterými by se jednotlivé státy měly řídit. Mezi některé z těchto požadavků patří například používání detence jako krajního řešení (alternativy k detenci by měly být vždy zváženy na prvním místě). Dalšími požadavky jsou adekvátní materiální podmínky, otevřený režim, kvalifikovaní zaměstnanci, dostupnost zdravotní péče, péče o zranitelné osoby (zejména děti) a mnoho jiných.

V odpolední části konference, kterou úspěšně moderoval vládní zmocněnec pro zastupování České republiky před ESLP, **Vít. A. Schorm**, se úvodní řeči ujala **Ann Power-Forde**, bývalá soudkyně ESLP. Zcela přirozeně se její příspěvek věnoval poměrně nedávné a do značné míry přelomové judikatuře ESLP zabývající se detencí migrujících dětí. Za zmínku určitě stojí rozsudky proti Francii, [5] ve kterých ESLP konstatoval, že ačkoli jsou materiální podmínky v daných zařízeních dostatečné, tato zařízení jsou i tak pro malé děti zdrojem úzkosti. Vzhledem k nízkému věku dětí, délce a podmínkám jejich detence, tak dle ESLP došlo k porušení čl. 3 EÚLP. Dále byly důkladně analyzovány i dřívější rozsudky, ve kterých ESLP opakovaně konstatoval porušení čl. 3 EÚLP ve vztahu k administrativní detenci migrujících dětí, ale i například porušení čl. 5 nebo čl. 8 EÚLP. [6]

Kirsten Sandberg, členka Výboru OSN pro práva dítěte, zopakovala základní princip, kterým je nutné se vždy v otázce práv dítěte řídit a tím je nejlepší zájem dítěte zakotvený v čl. 3 Úmluvy o právech dítěte. [7] Dále také upozornila na čl. 6 zavazující státy zabezpečit v nejvyšší možné míře zachování života a rozvoj dítěte [8] a čl. 37 (b), který stanovuje, že omezení dítěte na svobodě se používá pouze jako krajní opatření a na co nejkratší možnou dobu. Závěrem se věnovala tématu nezletilých bez doprovodu a jejich umisťování do speciálních vý-

Michael Flynn [5]

chovných a jiných sociálních zařízení, kde je dítě do jisté míry také omezeno na svobodě. Uvedla, že státy v této souvislosti často argumentují ochranou daného dítěte před obchodováním s lidmi a jiným nebezpečím. Dle jejího názoru však neexistuje jediný relevantní argument, proč by dítě mělo být do takového zařízení umístěno, spíše než například do náhradní rodinné péče.

Za zmínku zajisté stojí i nově zpracovaná studie o detenci migrujících dětí,[9] kterou na konferenci představil v rámci své prezentace **Adriano Silvestri**, zástupce Agentury Evropské unie pro základní práva (FRA).

V několika prezentacích a následných diskuzích byla často zmiňována i otázka absolutního zákazu detence migrujících dětí. Jak uvedla **Maria Rossidi**, členka Výboru expertů rady Evropy pro administrativní detenci migrantů, absolutní zákaz je velice problematický. Je třeba si uvědomit, že absolutním zákazem zmizí jakákoliv pravidla, která tuto detenci regulují. Zároveň ale víme, že detence existuje a pravděpodobně by v řadě zemí existovala i napříč tomuto absolutnímu zákazu. Je třeba tedy k absolutnímu zákazu přistupovat velice opatrně.

S touto otázkou do jisté míry souvisela asi nejpoutavější ale zároveň i „nejkontroverznější“ prezentace **Michaela Flynn**a, výkonného ředitele Global Detention project. Dle jeho názoru je třeba učinit další krok v této již řadu let vedené diskuzi. Tímto krokem je podle něj právě onen absolutní zákaz detence. Pokud jsme přesvědčeni o pravdivosti základní premisy, že detence není v nejlepším zájmu dítěte, pak by zákaz detence měl být povinností a ne alternativou. Jestliže označujeme situaci, kdy dítě není umístěno do detence jako alternativu, sami tím detenci legitimizujeme. Je proto otázkou, zda je terminologicky vůbec správné používat spojení „alternativy detence“? A co je opravdu alternativou? Je alternativa vždy lepší?

K poslední uvedené otázce se vyjádřilo hned několik řečníků ve svých prezentacích. Velice často bylo v tomto směru zdůrazňováno, že i alternativy k detenci s sebou nesou celou řadu možných lidskoprávních omezení a porušení. Nelze tedy ani tyto alternativy vnímat jako jakési spásné řešení. Vždy je však třeba v rámci konstruktivní kritiky zdůraznit, že detence je opatřením z těchto možností bez pochyby nejhorším.

Konferenční sál [6]

V rámci konference vystoupila ještě řada dalších expertů a odborníků, kteří hovořili na bezpočet zajímavých témat (například nejlepší zájem dítěte, identifikační postupy a opatrovnictví, zranitelnost a zejména psychické dopady detence, provádění alternativ nebo účinná spolupráce s občanskou společností). Veškerý obsah, atmosféru Žofínského paláce a především velice věcnou diskuzi v rámci jednotlivých panelů lze však několika řádky zprostředkovat jen stěží. Lze proto jen doufat, že se konference na takto vysoké věcné a odborné úrovni budou v České republice konat častěji.

Poznámky

- [1] Puras, D. OHCHR – Europe. *The rights of vulnerable children under three – ending their institutional care*, 2011. Online: http://www.europe.ohchr.org/Documents/Publications/Children_under_3___webversion.pdf.
- [2] Výbor OSN pro práva dítěte, Obecný komentář č. 21 k právům dětí ulice, 21. 6. 2017, OSN dok. CRC/C/GC/21, zejména §§ 44-45.
- [3] Profesor Nowak momentálně začíná v angažmá Vysokého komisariátu OSN pro lidská práva pracovat na Globální studii o detenci dětí, která má vnést světlo do stále velmi málo prozkoumaného

tématu. Snad bude tato studie impulzem k celosvětovému snižování dětí omezených na svobodě.

- [4] European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), *Factsheet – 2017*, 3. 3. 2017, CPT/Inf (2017). Online: <https://www.coe.int/bg/web/cpt/-/cpt-factsheet-on-immigration-detention>.
- [5] Více viz UN Committee on the Rights of the Child (CRC), *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)*, 29. 5. 2013, CRC/C/GC/14. Online: <http://www.refworld.org/docid/51a84b5e4.html>.
- [6] Více viz UN Human Rights Committee (HRC), *CCPR General Comment No. 6: Article 6 (Right to Life)*, 30. 4. 1982. Online: <http://www.refworld.org/docid/45388400a.html>.
- [7] FRA, *European legal and policy framework on immigration detention of children*. 1. 6. 2017. Online: <http://fra.europa.eu/en/publication/2017/child-migrant-detention>.
- [8] Viz *A.B. a ostatní proti Francii, A.M. a ostatní proti Francii, R.C. a V.C. proti Francii* a další.
- [9] Viz *Popov proti Francii, Muskhadzhiyeva a ostatní proti Belgii, Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga proti Belgii, Rahimi proti Řecku, Kanagaratnam proti Belgii*.

Fotografie

- [1] Konference, autor: z archivu Ministerstva spravedlnosti.
- [2] Konference o imigrační detenci dětí, autor: z archivu Ministerstva spravedlnosti.
- [3] Robert Pelikán, autor: z archivu Ministerstva spravedlnosti.
- [4] Christos Giakoumopoulos, autor: z archivu Ministerstva spravedlnosti.
- [5] Michael Flynn, autor: z archivu Ministerstva spravedlnosti.
- [6] Konferenční sál, autor: z archivu Ministerstva spravedlnosti.
- [7] Účastník konference, autor: z archivu Ministerstva spravedlnosti.

Účastník konference [7]

Reportáž ze srbských uprchlických táborů: změna v nedohlednu

Monika Hanych

Měl práci, život, rodinu, koníčky. Příliš dlouho ale přemýšlel o víře a náboženství. A to se mu stalo osudným: když jako jediný z muslimské rodiny konvertoval ke křesťanství, začaly problémy. Ne s jeho rodinou; ta jej nevydala, když si pro něj přišli domů. Dostal ale vyhazov z práce, na hledáčku ho měla policie, hrozilo mu zatčení a následně vězení, ne-li ještě horší osud. Nezbylo než z Íránu odejít.

Davidovi je dnes třicet tři let. Do srbského uprchlického tábora Adaševci dorazil před tři čtvrtě rokem. Přestože je křesťan a podle evropských měřítek by tak neměl „dělat problémy“, jeho vyhlídky na legální přechod hranic jsou extrémně nízké: na seznamu čekatelů, kteří jsou vůbec vpuštěni do Evropské unie k posouzení, dostávají přednost rodiny s dětmi či Syřané. Pokud se přesto rozhodne vytrvat a zkusit to oficiální cestou, dostane se z prašného kempu u dálnice nejdříve za několik let. V okolí přitom není nic kromě benzínové pumpy, nekonečných lánů polí a divokého lesa.

Přežívání v táboře nenapomáhají ani hygienické podmínky – zdaleka není výjimkou, když se pod palandami v noci prohánějí krysy – a kapacita rozpadajícího se, vybydleného penzionu ani okolních provizorních stanů není vyhovující. Do nejbližšího města jsou to tři hodiny pěší chůze, procházka v letním zničujícím vedru s (typicky) polorozpadlými botami tak znamená náročný celodenní výlet.

Lidské podmínky: Prádelna a regál s knihami

Davidův příběh je jedním z mnoha, které jsem vyslechla při práci v srbských uprchlických táborech během června 2017. Čeští dobrovolníci tu v severozápadní části země dlouhodobě pomáhají. Za pár let, kdy nadšení přerostlo do profesionalizované, koordinované pomoci (a neziskové organizace se zkratkou PLNU – *Pomáháme lidem na útěku*) si vybudovali dobré jméno mezi uprchlíky, místními i odpovědnými úředníky.

Uprchlický tábor Principovač v Srbsku [1]

V táborech Adaševci a Principovač pomáhají zajišťovat lidštější podmínky: v prvním z táborů se například starají o prádelnu, kde každý týden vyperou rodinám i jednotlivcům přes čtyři sta praček. Obyvatelé kempu dostávají přidělové lístečky na prádlo spolu s těmi na jídlo. Pere se na třicetiminutové programy, které mají do pořádného vyprání daleko, přesto lidé s úsměvem děkují alespoň za tuto možnost.

V miniaturní místnosti se navíc našlo místo na regál s knihami, což je pro dočasné obyvatele kempu skvělá zpráva: četba je vítanou mnohajazyčnou aktivitou, kterou pro zkrácení zoufale dlouhé chvíle využívají bez rozdílu muži, ženy i děti. Knihy pocházejí z veřejných i soukromých dobrovolnických sbírek, nebo třeba ze základních škol, které se zbavují starších vydání učebnic.

Uprchlícký tábor Adaševci v Srbsku [2]

Právě nad diskuzí o knihách i životě se v prádelně otevírají lidské osudy: třeba ten osmdvacetiletý manželů, kteří se chtěli vzít z lásky a nechtěli si nechat (pod pohrůžkou smrti) diktovat od rodiny manželky, že si má vzít někoho jiného, než miluje; nebo ten o personalistovi z íránské neziskové organizace (dle popisu lze přirovnat, řekněme, k „íránským Lékařům bez hranic“), kterému už Tálibán zabil čtyři kolegy a kolegyně, přičemž podle výhrůžného dopisu měl být jedním z dalších na řadě... A do domu jeho rodičů se každý týden chodí ptát, kde se jejich syn nachází.

Kam s nimi?

Azylové právo, respektive právo mezinárodní ochrany, koordinují na úrovni Evropské unie především směrnice, v případě tzv. dublinského systému nařízení. Tyto nástroje ale ne vždy dokáží zajistit koordinovaný postup a sjednocení napříč členskými státy. Vznikají pak známé problémy týkající se určení příslušnosti členských států k rozhodování o žádos-

tech o mezinárodní ochranu. Typickými dvěma nežádoucími jevy, kterým chce tzv. dublinský systém zabránit, jsou *asylum shopping* (podání vícera žádostí o mezinárodní ochranu tímž cizincem v různých členských státech, popř. výběr státu, kde žádost podá) a *refugee in orbit* (nemožnost cizince domoci se projednání své žádosti v žádném členském státě, jelikož se žádný stát nepokládá za příslušný).

Jak naznačuje zkrácený název Dublin III, od roku 2014 je v účinnosti již třetí nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států.

Základními pravidly pro určení příslušného státu (čl. 8–15) jsou ve zkratce: rodinné vazby v členském státě, povolení k pobytu nebo vízum, vstup a pobyt, popř. vstup s osvobozením od vízové povinnosti či žádost o mezinárodní ochranu v mezinárodním tranzitním prostoru letiště. Pokud není možné pro-

kázat žádné z kritérií, pak nastupuje čl. 3 odst. 2 Dublinu III: nemůže-li být na základě výše uvedených kritérií určen příslušný členský stát, je k posouzení žádosti o mezinárodní ochranu příslušný první členský stát, ve kterém byla žádost podána.

Přestože jsou tedy pravidla stanovena v rámci legislativních možností poměrně jednoznačně, v praxi se v posledních letech se zvýšeným počtem žadatelů projevují zásadní aplikační nedostatky. Jak poukázala například veřejná ochránkyně práv ČR, cizinci, kteří požádali o azyl už v Maďarsku, by měli být podle Dublinu III předáni (například z Česka) právě do této země – prvního unijního státu, v němž o azyl požádali, příp. přes který překročili vnější hranici Evropské unie. Přestože Maďarsko s přesunem cizinců formálně souhlasilo, zásadně v praxi na přebírání osob nespolupracovalo. Policie proto zajištěné cizince po uplynutí maximální doby zajištění většinou propustila a běženci volně pokračovali do dalších zemí Evropské unie.[1]

Státy by se podle Soudního dvora Evropské unie přesto stále měly snažit pravidla stanovená Dublínem III dodržovat, a to zejména pravidlo o příslušnosti prvního členského státu jako toho, kdo posuzuje žádost o mezinárodní ochranu. Výjimku z tohoto pravidla nezakládá ani fakt, že se daný stát potýká s mimořádně vysokým počtem státních příslušníků třetích zemí dožadujících se získání mezinárodní ochrany. Výjimkou je jediné situace, kdy přemístění pro dotčenou osobu znamená skutečné riziko, že bude vystavena nelidskému či ponižujícímu zacházení.[2]

Srbsko-chorvatská hra

Jiným problémům čelí migranti uvízlí v Srbsku, kdy zejména Maďarsko nechce vůbec řízení o žádostech o mezinárodní ochranu („azylová řízení“) ve větších počtech začínat a stojí se na ně mnohaměsíční až několikileté fronty. Při nelegálním pokusu migrantů o překročení hranic (zejména do Chorvatska, odkud pak chtějí pokračovat do Itálie a dalších zemí) podle výpovědí utečenců i koordinátorů v táborech platí, že se přechod ve většině případů nepovede: policie nedávno kromě početných personálních hlídek nasadila k hledání běženců v lesích také drony s termovizí.

Typickým scénářem pak je, že po nočním odchodu na *game* (v uprchlickém slangu zkoušet přejít hranice) jsou běženci během jednoho až tří dnů navraceni

Uprchlický tábor Adaševci v Srbsku [3]

zpátky do kempu, z něhož vyrazili. Není výjimkou, že je policisté při odchycení zbijí, nebo jim alespoň zabaví zbytek hotovosti či osobních věcí. Dle slov jednoho z těch, kteří útěk za hranice zkusili více než desetkrát, je to ale pořád „v pohodě“. Když se nechápavě ptám, vysvětluje: „Když vaši skupinku chytí v Chorvatsku, tak vás zmlátí – všechny naráz, takže schytáte jen pár kopanců a ran. Zato v Bulharsku jsme šli *one-by-one*. Na každého z nás se postupně vrhlo osm policistů. To už bych vícrát zažít nechtěl.“

Přestože běženci uvízlí v Srbsku nepatří mezi nejpočetnější skupiny proudící do Evropy (odhaduje se, že po zastavení tzv. západní balkánské cesty je jich nyní v zemi pod deset tisíc), jejich vyhlídky na jakýkoliv posun (tedy alespoň zahájení „azylového řízení“) se zdají být v nedohlednu. Stejně jako samotné řešení příčin jejich odchodu z mnoha zemí a domovů. V této souvislosti je třeba připomenout, že tam, kde selhává efektivní aplikace práva, často nastupují o to více řešení krizová a mimoprávní.

Rodina v uprchlickém táboře [4]

Zdroje

- Hájek, Michal. *Judikatura NSS: Nařízení „Dublin III“*. Soudní rozhledy 4/2017.
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 604/2013. Dostupné online z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0604>.
- Veřejná ochránkyně práv. *Výroční zpráva 2015*. Dostupné online z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snmovnu/Souhrnna-zprava_VOP_2015.pdf.
- European Commission. *Serbia: Response to the Refugee Crisis*. Leden 2017. Dostupné z: http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/serbia_en.pdf.
- Jafari a Jafari proti Rakousku, rozsudek ze dne 26. července 2017 ve věci C-646/16 a *A.S. proti Slovinsku*, rozsudek ze dne 26. července 2017 ve věci C-490/16.

Poznámky

- [1] Veřejná ochránkyně práv. *Výroční zpráva 2015*. Str. 62. Dostupné online z: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snmovnu/Souhrnna-zprava_VOP_2015.pdf.
- [2] *Jafari a Jafari proti Rakousku*, rozsudek ze dne 26. července 2017 ve věci C-646/16, a dále *A.S. proti Slovinsku*, rozsudek ze dne 26. července 2017 ve věci C-490/16, odst. 36–42.

Fotografie

- [1] Uprchlický tábor Principovač v Srbsku, autorka: Iva Zimová.
- [2] Uprchlický tábor Adaševci v Srbsku, autorka: Iva Zimová.
- [3] Uprchlický tábor Adaševci v Srbsku, autorka: Iva Zimová.
- [4] Rodina v uprchlickém táboře, autorka: Iva Zimová.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Připravil Jan Lhotský

M. Cherif Bassiouni (1937-2017)

Katarína Hukelová

Na konci septembra 2017 v americkom Chicagu zomrel vo veku 79 rokov profesor Mahmoud Cherif Bassiouni. Profesor Bassiouni bol vyše štyri dekády jednou z najvýznamnejších postáv medzinárodného trestného práva, humanitárneho práva a ľudských práv.

Rodák z egyptskej Káhiry emigroval v roku 1962 do Spojených štátov amerických, kde po skončení magisterského štúdia práva vyše 40 rokov vyučoval trestné právo a medzinárodné právo na univerzite DePaul, ktorej sa v roku 2009 stal emeritným profesorom.

V roku 1972 bol profesor Bassiouni tiež jedným zo zakladateľov prestížneho Medzinárodného inštitútu pre trestnú justíciu a ľudské práva v Syrakúzach na Sicílii. Počas svojej akademickej kariéry napísal vyše 24 kníh a 266 článkov v oblasti medzinárodného trestného práva, medzinárodného komparatívneho práva a ľudských práv.

Profesor Bassiouni však nebol len vynikajúcim akademikom. V rámci misií OSN bol od roku 1979 vymenovaný do rôznych pozícií celkovo 22-krát. Na základe mandátu OSN takto plnil funkciu predsedu vyšetrovacej komisie pre Líbyu (2011-2012), bol nezávislým expertom pre ľudské práva pre Afganistan (2004-2006), alebo predsedom komisie expertov pre vyšetrovanie porušovania medzinárodného humanitárneho práva v bývalej Juhoslávii (1993-1994).

Dôkazy, ktoré táto komisia expertov zabezpečila, slúžili neskôr v procesoch s bývalými politickými a vojenských lídrami pred Medzinárodným trestným tribunálom pre bývalú Juhosláviu (ICTY).

Profesor Bassiouni stál tiež pri zrode Medzinárodného trestného súdu (MTS) a je nazývaný „architektom MTS“ alebo „krstným otcom MTS“. Za prínos a dlhoročnú angažovanosť medzinárodnej trestnej justícii bol v roku 1999 nominovaný na Nobelovu cenu mieru.

Smrť profesora Bassiouniho je nepochybne obrovskou stratou nielen pre jeho rodinu a blízkych, ale aj pre celé medzinárodné spoločenstvo.

Profesor Bassiouni na jednaní Rady OSN pro lidská práva [1]

Zdroje

Pashman Brachear M.: M. Cherif Bassiouni, human rights champion, dies at 79, *The Chicago Tribune*, 26. September 2017 (<http://www.chicagotribune.com/news/obituaries/ct-cherif-bassiouni-dies-met-20170926-story.html>).

Smith H.: M. Cherif Bassiouni, „father of international criminal law“, dies at 79, *The Washington Post*, 26. September 2017 (https://www.washingtonpost.com/local/obituaries/m-cherif-bassiouni-father-of-international-criminal-law-dies-at-79/2017/09/26/7a5e736c-a2c5-11e7-8cfe-d5b912fab99_story.html?utm_term=.e9e6207e9c87).

Fotografie

[1] Profesor Bassiouni na jednaní Rady OSN pro lidská práva, autor: UN Photo/Jean- Marc Ferré, www.flickr.com, Creative Commons CC BY-ND 20.

Tonyho Blaira nebudú stíhať za inváziu do Iraku

Katarína Hukelová

Na základe správy vyšetrovacej komisie pre inváziu v Iraku opätovne rezonovala vo Veľkej Británii otázka možného stíhania bývalého premiéra Tonyho Blaira za spáchanie zločinu agresie. V tejto súvislosti bola na neho podaná aj žaloba irackým generálom.

Trinásť rokov po začatí vojny v Iraku vyšla v júli minulého roka správa britskej vyšetrovacej komisie pod vedením vojnového veterána sira Johna Chilcota, v ktorej vyšetrovacia komisia zhodnotila britskú účasť na invázii v Iraku v rokoch 2003 až 2008.

Predmetná správa pozostávajúca z vyše 2,6 milióna slov vychádza z približne 150-tisíc preverených dokumentov a z výsluchu približne 150 svedkov. Zo správy vyšetrovacej komisie jednoznačne vyplýva, že Irak pre Spojené kráľovstvo nepredstavoval bezprostrednú hrozbu, keďže neexistovali dôkazy o tom, že Irak vlastní chemické, biologické a jadrové zbrane.

Zároveň sa v správe uvádza, že Spojené kráľovstvo sa rozhodlo pridať do konfliktu predtým než boli vyčerpané všetky mierové možnosti na odzbrojenie Iraku, ak by bolo preukázané, že zbrane hromadného ničenia vlastní. Zo záverov vyšetrovacej komisie tiež vyplýva, že plánovanie konfliktu bolo celkom neprimerané.

Vlna kritiky v súvislosti so správou vyšetrovacej komisie sa vzniesla na bývalého britského predsedu vlády Tonyho Blaira, ktorý stál na čele vlády práve v kľúčovom roku 2003, a ktorý podľa vyšetrovacej komisie verejnosti prezentoval argumenty o hrozbe zbraní hromadného ničenia a o režime bývalého irackého diktátora Saddáma Husajna „s istotou, ktorá však nebola dôvodná“, pričom prezentoval verejnosti skreslené spravodajské informácie.

Správa vyšetrovacej komisie zároveň vtedajšej britskej vláde pod vedením Blaira vytkla aj to, že nielen že nedostatočne naplánovali samotné vedenie vojny, ale zároveň zanedbali aj dôkladné naplánovanie situácie po skončení vojny, nakoľko im museli byť známe riziká, a to predovšetkým hroziace vnútor-

Bývalý premiér Tony Blair [1]

né konflikty, nestabilita v krajine a s tým spojená zvýšená aktivita teroristov.

V správe sa ďalej uvádza, že invázia v Iraku, si vyžiadala 159 životov britských vojakov, 4500 životov amerických vojakov a niekoľko stotisíc životov irackých civilistov. Sir John Chilcot zdôraznil, že jeho vyšetrovanie nemalo charakter súdneho konania a preto nebolo ani úlohou vyšetrovacej komisie zodpovedať otázku, respektíve vyniesť verdikt, ohľadom toho, či vojenský zásah v Iraku bol legálny, a či by mal byť zaň Tony Blair súdený.

Bývalý britský premiér Tony Blair po zverejnení správy uviedol, že celú zodpovednosť za rozhodnutie týkajúce sa invázie do Iraku berie na seba a zároveň, že verí, že zvrhnutie Saddáma Husajna bolo správne.

Na základe zverejnenia správy vyšetrovacej komisie podal voči bývalému premiérovi žalobu na magistrátnom súde vo Westminsteri bývalý iracký generál

Abdulwaheed Al- Rabbat a to za spáchanie zločinu agresie v súvislosti s inváziou do Iraku v roku 2003. Žaloba bola súdom prvého stupňa zamietnutá z dôvodu, že Tony Blair ako vtedajší premiér požíval s výkonom svojej funkcie imunitu a zároveň, zločin agresie podľa vyjadrenia súdu neexistuje v anglickom právnom poriadku.

Voči uvedenému rozhodnutiu sa generál Al- Rabbat prostredníctvom svojich právnych zástupcov odvolal. Koncom júla 2017 odvolací súd potvrdil rozhodnutie magistrátneho súdu, ktorý uviedol, že nakoľko v rámci anglického právneho systému neexistuje zločin agresie, nie je možné bývalého premiéra z prípadného spáchania takéhoto zločinu obžalovať a súdiť.

Na správu vyšetrovacej komisie reagoval aj Úrad prokurátora Medzinárodného trestného súdu (MTS), ktorý uviedol, že ju bude brať do úvahy v súvislosti so svojim predbežným vyšetovaním situácie v Iraku. MTS však už v roku 2006 poznamenal, že je mimo jurisdikcie MTS posudzovať rozhodnutie Spojeného kráľovstva ísť do konfliktu v Iraku, keďže nie je možné aplikovať príslušné ustanovenia Rímskeho štatútu MTS retroaktívne.

Zdroje

Bowcott, O.: Tony Blair prosecution over Iraq war blocked by judges, *The Guardian*, 31. júl 2017 (<https://www.theguardian.com/politics/2017/jul/31/tony-blair-prosecution-over-iraq-war-blocked-by-judges>).

Bowcott, O.: Tony Blair should be prosecuted over Iraq war, High court hears, *The Guardian*, 5. júl 2017 (<https://www.theguardian.com/politics/2017/jul/05/tony-blair-should-be-prosecuted-over-iraq-war-high-court-hears>).

Mendick, R.: Outrage as war crimes prosecutors say Tony Blair will not be investigated over Chilcot's Iraq war report- but British soldiers could be, *The Telegraph*, 2. júl 2016 (<http://www.telegraph.co.uk/news/2016/07/02/outrage-as-war-crimes-prosecutors-say-tony-blair-will-not-be-inv/>).

Fotografie

- [1] Bývalý premiér Tony Blair, autor: Office of Prime Minister of Kosovo, 9. 6 2010, Wikimedia Commons, public domain.
- [2] Vojáci u kráteru – pozústatku invaze do Iráku, autor: Photographer's Mate 2nd Class Michael D. Heckman, zdroj: U.S. Navy photo, 21. 11. 2004, Wikimedia Commons, public domain.

Vojáci u kráteru – pozústatku invaze do Iráku [2]

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Připravili Hubert Smekal a Martina Grochová

Žaloby Maďarska a Slovenska proti tzv. uprchlickým kvótám u SDEU neuspěly

Kateřina Šimonová

Soudní dvůr Evropské unie zamítl žaloby Slovenska a Maďarska, kterými se tyto dva státy domáhaly zrušení rozhodnutí Rady EU týkající se tzv. uprchlických kvót. Kromě řady velice zajímavých dílčích závěrů ohledně procesních otázek Soudní dvůr především dospěl k závěru, že napadený relokační mechanismus lze považovat za účinné a přiměřené opatření, které mělo v roce 2015 Řecku a Itálii pomoci čelit důsledkům migrační krize.

Pozadí vydání rozhodnutí Rady

Narůstající počty žadatelů o azyl byly v rámci evropského kontinentu patrné již v samotném počátku Arabského jara v roce 2011. Za migrační krizi lze tento nárůst nicméně označit až od poloviny roku 2015, kdy se nejdříve v dubnu roku 2015 ve Středomoří během krátké doby utopilo přibližně 1200 lidí a v průběhu následujících letních měsíců docházelo k postupnému prohlubování krize a k jejímu rozšíření do oblasti střední Evropy.

Nejvážnější situace v průběhu roku 2015 vyvrcholila během září a října, kdy byl počet osob, přicházejících jak skrze Itálii tak především po Balkánské migrační trase, nejvyšší. Nenadálou krizovou situací bylo nutné rychle vyřešit a proto se Rada Evropské unie (dále jen Rada) rozhodla přijmout rozhodnutí,[1] aby napomohla Itálii a Řecku čelit masivnímu přílivu migrantů. Rozhodnutí předpokládalo relokační 120 000 osob, které jednoznačně potřebují mezinárodní ochranu, z těchto dvou členských států do ostatních členských států Evropské unie v průběhu následujících dvou let.[2]

Slovensko a Maďarsko se v žalobě podané k Soudnímu dvoru Evropské unie (dále jen SDEU) domáhaly zrušení právě tohoto rozhodnutí, které mělo napomoci řešit nenadálou krizovou situaci v Řecku

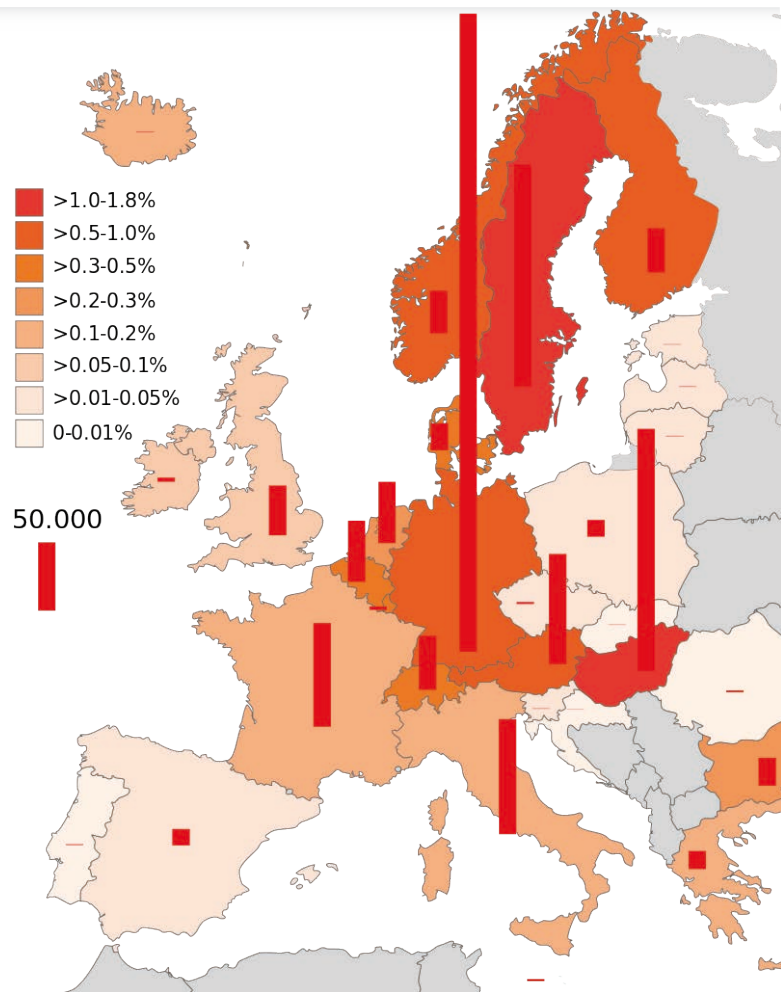
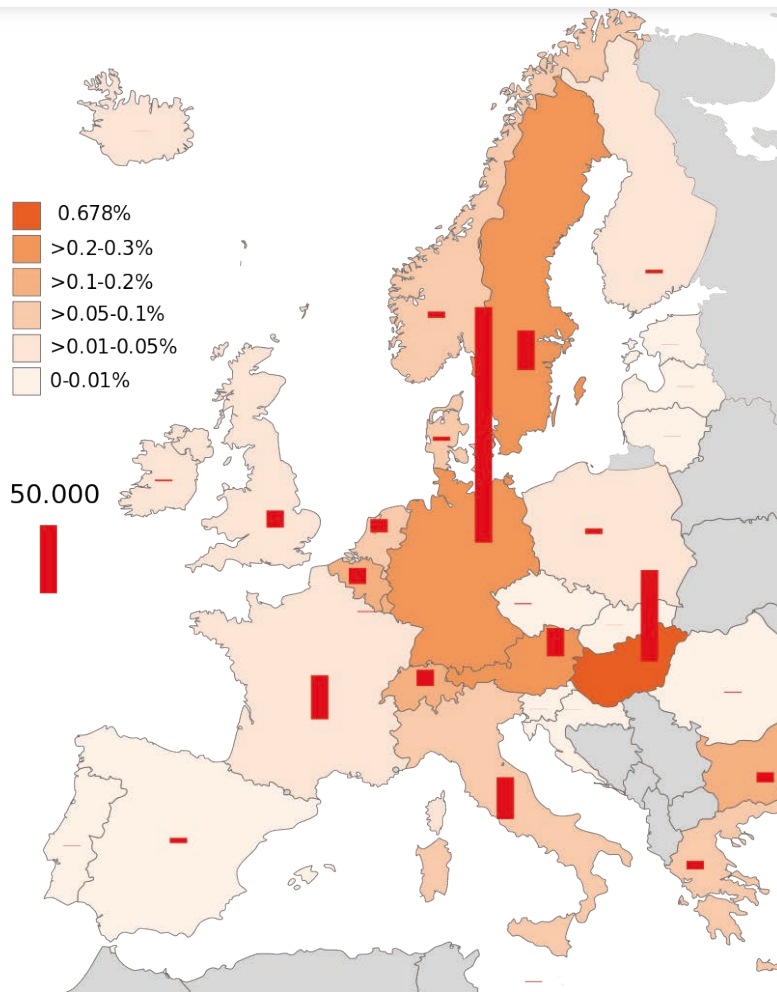

Uprchlíci na nádraží v Budapešti [1]

a Itálii.[3] Oba dva státy zejména namítaly, že přijetí rozhodnutí trpí řadou procesních vad či vadami spojenými s volbou nesprávného právního základu a navíc není způsobilé k řešení migrační krize ani není k tomu účelu nezbytné.

Napadené rozhodnutí Rady je nelegislativním aktem

Hned v úvodu se SDEU musel vypořádat s námitkou, zda mělo být dané opatření přijímáno legislativním postupem a jedná se tak o legislativní akt či nikoliv. Žalující státy zejména argumentovali tím, že

Počet žádostí o azyl v evropských zemích za 1. pololetí (vlevo) a celý rok 2015 (pravo). Odstín indikuje procento žádostí v poměru k počtu obyvatel. [2]

čl. 78 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen SFEU) vyžaduje konzultaci s Evropským parlamentem, je-li opatření přijímáno na základě tohoto ustanovení, a proto měl být použit legislativní postup.

Dle názoru SDEU lze nicméně právní akt kvalifikovat jako unijní legislativní akt pouze v případě, že byl přijat na základě ustanovení Smluv, které výslovně odkazuje na řádný či zvláštní legislativní postup. Je pravdou, že článek 78 odst. 3 SFEU sice stanovuje, že Rada přijme dočasná opatření na návrh Komise po konzultaci s Parlamentem, avšak výslovně nezmiňuje řádný ani zvláštní legislativní postup. Naopak článek 78 odst. 2 SFEU sám explicitně stanovuje, že opatření uvedená v bodech a) až g) tohoto ustanovení se přijímají „řádým legislativním postupem“.

Ve vztahu k výše uvedenému proto nezbyvá dle SDEU jinak než dospět k závěru, že opatření, která lze přijmout na základě čl. 78 odst. 3 SFEU, musejí být kvalifikována jako „nelegislativní akty“, neboť nejsou přijímána legislativním postupem.

Výklad pojmu dočasné opatření

V souvislosti s výše uvedeným argumentem žalující státy namítaly, že čl. 78 odst. 3 SFEU nemohl sloužit jako právní základ pro přijetí napadeného rozhodnutí z důvodu, že jde o nelegislativní akt, který se odchyluje od několika legislativních aktů, ačkoli od legislativního aktu se podle nich může odchýlit pouze jiný legislativní akt. Soud v této otázce uvedl, že článek 78 odst. 3 SFEU nevymezuje povahu „dočasných opatření“, která lze podle tohoto ustanovení přijmout. Pojem „dočasné opatření“ ve smyslu čl. 78 odst. 3 SFEU by měl mít dostatečně široký rozsah, aby unijním orgánům umožnil přijmout opatření nezbytná k efektivní a rychlé reakci na stav nouze v důsledku náhlého přílivu státních příslušníků třetích zemí.

I když tímto soud ve své podstatě připustil, že dočasná opatření přijímaná na základě čl. 78 odst. 3 SFEU se mohou odchýlit od ustanovení legislativních aktů, zároveň zdůraznil, že taková odchylka musí být věcně i časově omezená, aby pouze rychle a efektivně re-

agovala na konkrétní krizovou situaci. Nikoliv však aby tato opatření z hlediska svého účelu či účinku trvale a obecně nahrazovala či měnila legislativní akty, a obcházela tak řádný legislativní proces.

Dočasnost opatření a jeho dlouhodobé účinky

Trochu důkladněji se mohl SDEU vypořádat s otázkou dočasnosti daného opatření, zejména s ohledem na řadu otázek, které s výkladem tohoto pojmu souvisí. Dle názoru Slovenské republiky a Maďarska není napadené rozhodnutí dočasné, neboť vyvolává dlouhodobé účinky. Ty žalující státy spatřují zejména v tom, že mnozí žadatelé o udělení mezinárodní ochrany zůstanou na území členského státu, do kterého byli přemístěni, mnohem delší časové období než „pouhých“ 24 měsíců, což je předem stanovená doba, po kterou se má dané nařízení použít.

SDEU ve své podstatě nevyločil argument, že dané opatření opravdu může vyvolávat dlouhodobé účinky. Na jednu stranu uvedl, že časová působnost napadeného rozhodnutí je přesně vymezena, konkrétně od 25. září 2015 do 26. září 2017, takže nelze pochybovat o jeho dočasnosti.

Na druhou stranu však zároveň zdůraznil, že pokud by se mělo pro účely posouzení dočasnosti relokačního opatření ve smyslu čl. 78 odst. 3 SFEU přihlížet k tomu, jak dlouho bude takové opatření vyvolávat účinky, nemohlo by být na základě tohoto ustanovení přijato žádné opatření přemísťující osoby, které jednoznačně mezinárodní ochranu potřebují, neboť takové přemístění s sebou více či méně dlouhodobé účinky z podstaty věci nese.

Postup přijetí napadeného rozhodnutí

V neposlední řadě se soud musel vyrovnat ještě s řadou dílčích námitek týkajících se řádnosti postupu, jímž bylo napadené rozhodnutí přijato. Dle žalujících států došlo k hned několika porušením podstatných formálních náležitostí. S těmito námitkami se SDEU vypořádal logicky argumentací založenou na závěrech, ke kterým dospěl v předěšlé části rozsudku a tedy, že napadené rozhodnutí je nelegislativním aktem, a proto při jeho přijímání nemusel být respektován požadavek na účast vnitrostátních parlamentů a na veřejnost jednání a hlasování v Radě, který platí pouze pro přijímání legislativních aktů.

Vhodnost a přiměřenost daného opatření

Ve vztahu k námitce žalujících států ohledně vhodnosti předmětného relokačního opatření SDEU uvedl, že relokační mechanismus zavedený v napadeném rozhodnutí nelze považovat za opatření, které je zjevně nevhodné k dosažení jím sledovaného cíle, jímž byla pomoc Řecku a Itálii čelit důsledkům migrační krize eskalující v průběhu roku 2015.

Dle ustálené judikatury SDEU platnost rozhodnutí nemůže záviset na zpětném posouzení jeho účinnosti. Pokud má totiž unijní normotvůrce posoudit budoucí účinky nové právní úpravy, může být jeho posouzení kritizováno pouze tehdy, jeví-li se jako zjevně nesprávné vzhledem ke skutečnostem, o kterých věděl v okamžiku přijetí daného nařízení. Tak tomu však v případě tohoto nařízení nebylo. Rada před přijetím relokačního mechanismu provedla objektivní analýzu účinků opatření na dotčenou

Před budovou SDEU [3]

Žadatelé o azyl na ostrově Lampedusa [4]

nouzovou situaci, která se zakládala zejména na důkladném posouzení statistických údajů dostupných v dané době.

Na tomto místě si SDEU dovolil uvést i určitou výtku směrem k samotným členským státům a tedy, že nízký počet osob do té doby přemístěných na základě napadeného rozhodnutí lze vysvětlit celou řadou faktorů, které Rada nemohla v době jeho přijímání předvídat, a to zejména nedostatkem spolupráce ze strany členských států samotných.[4]

Na základě výše uvedeného tedy SDEU dospěl k závěru, že se Rada nedopustila zjevně nesprávného posouzení, když konstatovala, že cíle sledované napadeným rozhodnutím nebylo možné dosáhnout za pomoci méně omezujících opatření. Rada tedy nepřekročila meze svého širokého prostoru pro uvážení. Vzhledem k tomu, že žádnému ze žalobních důvodů dle SDEU nelze vyhovět, byly obě žaloby zamítnuty v plném rozsahu.

Zdroje

Rozhodnutí Rady (EU) 2015/1601 ze dne 22. září 2015, kterým se stanoví dočasná opatření v oblasti mezinárodní ochrany ve prospěch Itálie a Řecka (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TX-T/?uri=celex%3A32015D1601>).

Slovenská republika a Maďarsko proti Radě Evropské unie, rozsudek velkého senátu ze dne 6. září 2017 ve spojených věcech č. C-643/15 a C-647/15 (<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62015CJ0643&lang1=en&lang2=CS&type=TEXT&ancre=>).

Slovenská republika a Maďarsko proti Radě Evropské unie, stanovisko generálního advokáta Y. Bota ze dne 26. července 2017 ve spojených věcech č. C-643/15 a C-647/15 (<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62015CC0643&lang1=en&lang2=CS&type=TEXT&ancre=>).

Poznámky

- [1] Rozhodnutí Rady (EU) 2015/1601 ze dne 22. září 2015, kterým se stanoví dočasná opatření v oblasti mezinárodní ochrany ve prospěch Itálie a Řecka (Úř. věst. 2015, L 248, s. 80).
- [2] Napadené rozhodnutí bylo přijato na základě čl. 78 odst. 3 SFEU, který stanoví: „[o]citnou-li se jeden nebo více členských států ve stavu nouze v důsledku náhlého přílivu státních příslušníků třetích zemí, může Rada na návrh Komise přijmout ve prospěch dotyčných členských států dočasná opatření. Rada rozhoduje po konzultaci s Evropským parlamentem“.
- [3] Proti přijetí tohoto rozhodnutí hlasovaly v rámci Rady kromě Maďarska a Slovenska i Česká republika a Rumunsko. Finsko se hlasování zdrželo.
- [4] Mnohem ráznější, respektive kritický byl vůči žalujícím státům ve svém stanovisku generální advokát Y. Bot, který konstatoval, že argumentace žalobců koneckonců znamená, že se snaží těžit z toho, že napadené rozhodnutí nevykonaly. Dle jeho názoru Slovenská republika a Maďarsko tím, že samy nedostály svým povinnostem týkajícím se relokace, přispěly k tomu, že cíle v podobě 120 000 relokací stanovený napadeným rozhodnutím nebylo ani k dnešnímu dni zdaleka dosaženo (body 239-240 stanoviska). Tento názor generálního advokáta lze doplnit statistikou počtu osob přemístěných na základě předmětného mechanismu, která jasně jeho slova potvrzuje (CoE. Member States' Support to Emergency Relocation Mechanism. Dostupné zde: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/press-material/docs/state_of_play_-_relocation_en.pdf).

Fotografie

- [1] Uprchlíci na nádraží v Budapešti, autor: Laszlo Balogh, www.flickr.com, public domain.
- [2] Počet žádostí o azyl v evropských zemích za 1. pololetí (vlevo) a celý rok 2015 (pravo). Odstín indikuje procento žádostí v poměru k počtu obyvatel., autor: Furfur, Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0.
- [3] Před budovou SDEU, autor: Katarina Dzurekova, www.flickr.com, CC BY 2.0.
- [4] Žadatelé o azyl na ostrově Lampedusa. Autor: Martina Franca. Zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0.

Záruky při odnětí bezpečnostní prověrky na základě utajovaných informací

Lenka Vavrušová

Velký senát Evropského soudu pro lidská práva zamítl stížnost českého občana, který namítal, že bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces. Panu Regnerovi se nelíbilo, že se v průběhu soudního přezkumu o odebrání bezpečnostní prověrky nemohl seznámit s klíčovým důkazem, jelikož se jednalo o listinu podléhající režimu utajení.

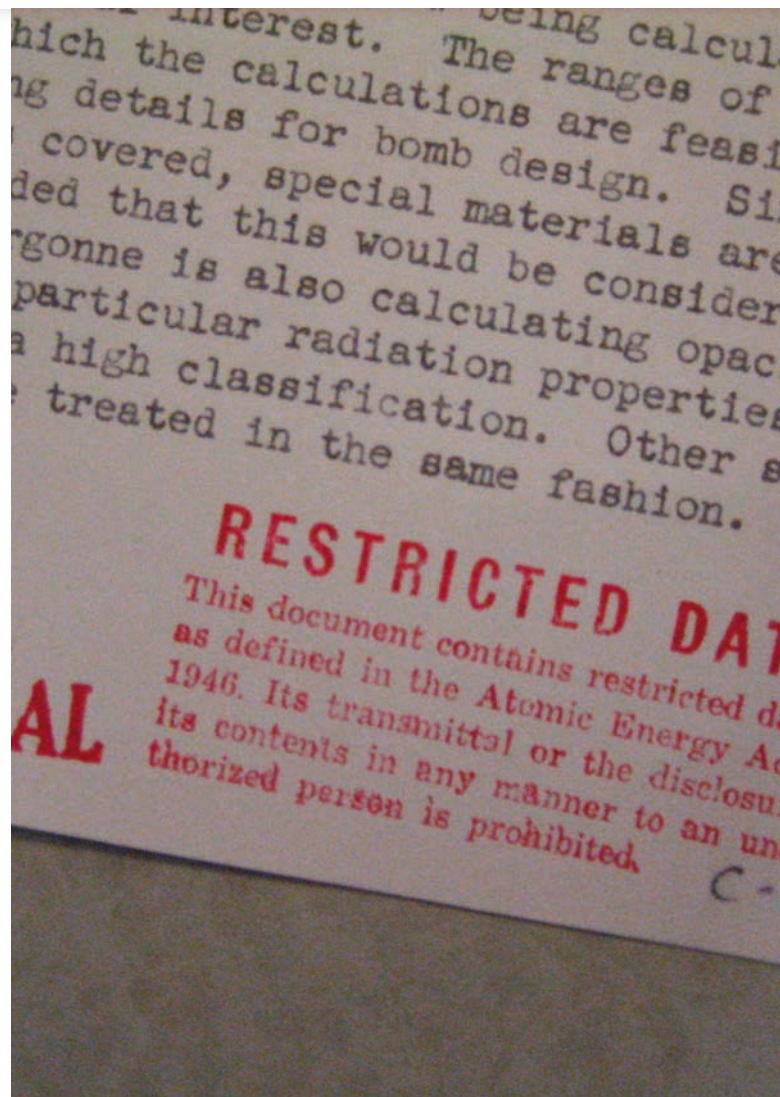
Rozsudek Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „Velký senát ESLP“) ve věci *Regner proti České republice* [1] se týká případu, kdy na základě zprávy podléhající utajení bylo stěžovateli odňato dříve vydané osvědčení pro styk s utajovanými skutečnostmi pro stupeň utajení „tajné“. Toto osvědčení bylo nezbytné k výkonu funkce zástupce náměstka ministra obrany, kterou v té době stěžovatel zastával.

Poté, co Národní bezpečnostní úřad (dále jen „NBÚ“) obdržel utajovanou zprávu od zpravodajské služby týkající se stěžovatele, provedl šetření a rozhodl o ukončení platnosti osvědčení pro styk s utajovanými skutečnostmi, neboť stěžovatel nesplňoval podmínku bezpečnostní spolehlivosti.

Utajovaná zpráva v režimu „vyhrazené“

Vzhledem k tomu, že zpráva obdržená NBÚ podléhala stupni utajení „vyhrazené“, nebylo podle zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti možné uvést její obsah v rozhodnutí a odkrýt úvahy NBÚ při posuzování daných skutečností. Regnerovi bylo tudíž odepřeno se s danou zprávou seznámit, a to i v průběhu navazujícího soudního řízení.

V důsledku rozhodnutí o zrušení osvědčení pro styk s utajovanými skutečnostmi byl přitom stěžovatel zbaven možnosti pokračovat ve výkonu veřejné funkce, ač se své funkce dříve, údajně ze zdravotních důvodů, vzdal. Se žalobami a stížnostmi v České republice stěžovatel neuspěl. Obrátil se proto na ESLP, který rozsudkem z listopadu 2015 rozhodl, že nedošlo k porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy.[2]

Utajované informace s označením „vyhrazené“ [1]

Následně byl však případ na žádost stěžovatele postoupen Velkému senátu ESLP.

S odvoláním na čl. 6 odst. 1 Úmluvy stěžovatel znovu namítal, že byla porušena zásada rovnosti zbraní, pokud neměl možnost seznámit se se všemi důkazy, které byly podkladem pro zrušení jeho bezpečnostního osvědčení, když zároveň nebyly splněny zákonné podmínky pro takové omezení. Proto podle jeho názoru nebyla zachována rovnováha mezi jeho právem na spravedlivý proces a zájmem státu na utajení informací.

Omezení a jurisdikce soudů v daném typu řízení

K námitce vlády se Velký senát ESLP nejprve zabýval přijatelností stížnosti, přičemž shledal, že zaměstnanecké spory se týkají občanských práv ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy. Za těchto okolností mohl stěžovatel podat žalobu u správních soudů,

aby zpochybnil legalitu rozhodnutí NBÚ. Z toho vyplývá, že článek 6 se vztahuje na posuzovaný případ a Velký senát ESLP stěžovateli též přiznal status oběti ve smyslu článku 34 Úmluvy.

Po uvedeném konstatování již Velký senát ESLP přistoupil k řešení merita sporu. Shledal přitom, že jde-li o soudní přezkum rozhodnutí, kterým se ruší osvědčení pro styk s utajovanými skutečnostmi, pak v souladu s požadavky českého právního řádu takový přezkum podléhá ve srovnání s běžnými pravidly práva na spravedlivý proces dvěma omezením: za prvé, že utajované dokumenty a informace nejsou zpřístupněny žalobci ani jeho právnímu zástupci, a za druhé, že žalobci nejsou sděleny důvody zrušení jeho oprávnění, pokud se zakládají na těchto utajovaných dokumentech a informacích.

Velký senát ESLP pokládal za důležité připomenout, že vnitrostátní soudy při svém rozhodování měly neomezený přístup ke všem utajovaným dokumentům, o něž NBÚ opřel své rozhodnutí o odnětí bezpečnostní prověrky stěžovateli. Rozsah soudní kontroly v daném zvláštním řízení není omezen pouze na přezkum otázek právních, ale je vykonáván v režimu tzv. „plné jurisdikce“, kdy jsou soudy povolány též k přezkumu otázek skutkových. V rámci takového přezkumu je též stěžovateli ponechán prostor, aby předložil svá tvrzení a vylíčil důvody, které mohly vést ke zrušení jeho osvědčení. Velký senát ESLP k tomu konstatoval, že příslušné soudy řádně vykonaly kontrolní pravomoci, které mají v tomto typu řízení k dispozici, zejména co se týče nutnosti zachovat důvěrnost utajovaných dokumentů, jakož i ohledně odůvodnění rozhodnutí o odnětí bezpečnostního osvědčení žalobce.

Důvody zneprístupnění zprávy a požadavky na odůvodnění rozhodnutí

Velký senát ESLP vyzdvihl, že Nejvyšší správní soud navíc s ohledem na potřebu zachovat důvěrnost utajovaných dokumentů usoudil, že jejich zveřejnění by mohlo vést k odhalení metod práce zpravodajských služeb, odhalení jejich zdrojů informací nebo k pokusům stěžovatele o ovlivnění případných svědků. Nejvyšší správní soud dále vysvětlil, že podle příslušného zákona nebylo možné přesně uvést, z čeho vyplývá existence bezpečnostního rizika, ani přesně uvést úvahy, na nichž bylo založeno rozhodnutí NBÚ, které vycházelo výhradně z utajovaných informací. V důsledku toho podle Velkého senátu

Budova Evropského soudu pro lidská práva [2]

ESLP nic nenasvědčuje tomu, že by klasifikace dotčených dokumentů byla provedena libovolně nebo za jiným účelem, než byl legitimní zájem.

Pokud jde o odůvodnění rozhodnutí o odnětí osvědčení stěžovatele, Nejvyšší správní soud ve svém rozhodnutí uvedl, že z utajovaných dokumentů jednoznačně vyplývá, že stěžovatel již nesplňuje zákonné podmínky pro svěřeni utajovaných informací. Dále uvedl, že utajovaný dokument, který pochází z činnosti zpravodajských služeb, obsahuje konkrétní informace týkající se chování a životního stylu žalobce, které ovlivnily jeho důvěryhodnost a schopnost uchovávat utajované informace.

V této souvislosti Velký senát ESLP konstatoval, že v březnu 2011 byl žalobce stíhán pro účast v organizované zločinecké skupině, pomoc a podněcování zneužívání veřejné moci, spolupůsobení při nezákonném ovlivňování veřejných soutěží a postupů zadávání veřejných zakázek a napomáhání porušování závazných pravidel upravujících hospodářské vztahy. Podle Velkého senátu ESLP je proto pochopitelné, že pokud existují taková podezření, je nezbytné, aby orgány státu podnikly rychlé kroky k jejich podchycení.

Velký senát ESLP sice uznává, že zpráva zpravodajské služby, která sloužila jako základ rozhodnutí o zrušení bezpečnostní prověrky stěžovatele, byla zařazena do nejnižší kategorie důvěrnosti, a sice do kategorie „vyhrazené“, domnívá se však, že tato skutečnost nezbavila české orgány práva nezveřejnit její obsah stěžovateli, neboť zákon o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti

SECRET

THIS IS A COVER SHEET

FOR CLASSIFIED INFORMATION

ALL INDIVIDUALS HANDLING THIS INFORMATION ARE REQUIRED TO PROTECT IT FROM UNAUTHORIZED DISCLOSURE IN THE INTEREST OF THE NATIONAL SECURITY OF THE UNITED STATES.

HANDLING, STORAGE, REPRODUCTION AND DISPOSITION OF THE ATTACHED DOCUMENT MUST BE IN ACCORDANCE WITH APPLICABLE EXECUTIVE ORDER(S), STATUTE(S) AND AGENCY IMPLEMENTING REGULATIONS.

RESTRICTED DATA

THE ATTACHED DOCUMENT CONTAINS RESTRICTED DATA AS DEFINED IN THE ATOMIC ENERGY ACT OF 1954. UNAUTHORIZED DISCLOSURE SUBJECT TO ADMINISTRATIVE AND CRIMINAL SANCTIONS.

(This cover sheet is unclassified.)

SECRET704-101
NSN 7546-01-213-7922

Exception Granted by GSA (9/88)

STANDARD FORM 704 (8-85)
Prescribed by GSA/ISOO
32 CFR 3003

Složka s utajovanými informacemi [3]

pro tyto situace nestanoví, že by se takové omezení vztahovalo pouze na údaje vyššího stupně utajení.

Omezení procesních práv stěžovatele vyváženo procesními zárukami

V rozsahu slučitelném se zachováním utajení a účelnosti daného šetření je však účelné, aby vnitrostátní orgány stěžovateli vysvětlily byť jen shrnutí rozsahu přezkumu, který provedly, a sdělily obvinění, která jsou proti němu vznášena. Velký senát ESLP však s uspokojením poznamenal, že v tomto ohledu se judikatura Nejvyššího správního soudu ubírá příznivým směrem.

Při posouzení řízení jako celku, a s ohledem na povahu sporu a na prostor pro uvážení vnitrostát-

ních orgánů, Velký senát ESLP shledal, že omezení stěžovatele spočívající v nemožnosti seznámit se s důkazy, které podléhají utajení, bylo v souladu se zásadami rovnosti zbraní a kontradiktornosti řízení. Omezení stěžovatele bylo totiž kompenzováno plným režimem soudního přezkumu, a proto spravedlivá rovnováha mezi stranami nebyla ovlivněna v takové míře, že by narušila samotnou podstatu práva žalobce na spravedlivý proces. Velký senát ESLP tudíž deseti hlasy proti sedmi dospěl k závěru, že k porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy v daném případě nedošlo.

K rozsudku v této věci jsou připojena též odlišná stanoviska, která svým celkovým rozsahem přesahují samotný rozsudek Velkého senátu ESLP. Jde přitom o odlišná stanoviska, která nesouhlasí buď pouze s odůvodněním rozsudku, v některých případech ale také s konečným výrokem rozsudku Velkého senátu ESLP.

Nicméně definitivní verdikt Velkého senátu ESLP potvrdil dosavadní postup českých soudů včetně Ústavního soudu.[3] Ten již dříve ve své judikatuře dovodil, že v případech, kde je velmi zřetelný bezpečnostní zájem státu, není vždy možné uplatnit všechny běžné záruky spravedlivého procesu a nechat stěžovatele nahlédnout do utajovaných částí spisu. Tím však není porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces, jsou-li kladeny vysoké nároky na soudní přezkum řízení o odnětí bezpečnostní prověrky. V posuzovaném případě tomu nebylo jinak.

Zdroje

- [1] *Regner proti České republice*, rozsudek Velkého senátu ESLP ze dne 19. 9. 2017, stížnost č. 35289/11.
- [2] *Regner proti České republice*, rozsudek ESLP ze dne 26. 11. 2015, stížnost č. 35289/11.
- [3] Nález Ústavního soudu ze dne 12. 7. 2001, sp. zn. Pl. ÚS 11/2000, nebo nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2007, sp. zn. II. ÚS 377/04.

Fotografie

- [1] Utajované informace s označením „vyhrazené“. www.flickr.com, 12. 9. 2011, CC BY 2.0.
- [2] Budova Evropského soudu pro lidská práva, www.flickr.com, 1. 2. 2009, CC BY-NC-SA 2.0.
- [3] Složka s utajovanými informacemi. www.flickr.com, 13. 9. 2011, CC BY 2.0.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Připravili Lukáš Hoder a Josef Kovařík

Pronásledování Rohingů v Myanmaru

Marek Žahn

Světovými médii v posledních měsících rezonuje situace v Myanmaru neboli Barmě, kde podle některých názorů dochází k etnické genocidě. Kritika se snesla i na doposud adorovanou nobelistku a ministryni zahraničí Aun Schan Su Ťij. Jak krizi v Myanmaru rozumnět?

Z etnických čistek je obviňována Myanmarská armáda, která za sebou při pronásledování ozbrojených povstaleckých skupin zanechává vypálené vesnice a stovky raněných, mrtvých a znásilněných příslušníků rohingského etnika. Tato menšina, převážně muslimského vyznání, čítá přibližně 1,1 milionu obyvatel a obývá území u hranic s Bangladéší. Rohingy je možné od zbytku obyvatel Barmy rozeznat již na první pohled, jejich pleť je výrazně tmavší. Dalším rozdílem je, že oproti zbytku obyvatel, jsou muslimského vyznání.

Problémy vězí v historii

Spory mezi vládou a tímto etnikem bylo možné pozorovat již bezprostředně po konci britské vlády nad územím dnešního Myanmaru. Už v roce 1948 tak bylo možné najít zárodky současného konfliktu. V Barmě se ujala moci vojenská vláda a v zemi narostla podpora nacionalismu. Na tuto skutečnost doplatily menšiny a mezi prvními to byla právě rohingská minorita.

Kromě toho, že jsou Rohingové tmavší pleti a většinou muslimové, také je o nich rozšířený mýtus, že se jedná o přistěhovalce ze sousední Bangladéše. To je dalším důvodem, proč k nim většinová část společnosti v Barmě cítí nenávisť. V roce 1974, v době buddhistického nacionalismu, se právo nazývat se obyvatelem Barmy vztahovalo pouze na buddhisty, což Rohingové nesplňovali. Od tohoto roku je tak možné pozorovat první přesuny Rohingů mimo Myanmar ve snaze ochránit se před útoky ze strany jednak buddhistických, ale i hinduistických obyvatel Barmy. Ve skutečnosti jsou však Rohingové historicky spjati s územím, které obývají. Byli to

Aun Schan Su Ťij [1]

Britové, kteří v průběhu války s Japonskem slíbili Rohingům nezávislost, avšak své závazky nesplnili. A kritika se na hlavu britské vlády snáší i dnes, kdy zbraně, původem z Británie, používá barmská armáda k potlačování Rohingů.

Současný konflikt

Současná napjatá situace má svůj původ především v roce 2012. V té době vypukly v části Barmy obývané rohingským etnikem, tedy v Arakanském státě, nepokoje. Na znepřátelených stranách stáli jednak Rohingové a jednak ostatní obyvatelé Arakanského státu, převážně buddhisté. V říjnu roku 2016 došlo k eskalaci konfliktu poté, co ozbrojení Rohingové přepadli policejní základny v provincii. Důsledkem

Rohingové [2]

toho začala rozsáhlá vojenská operace zaměřená na celou komunitu Rohingů.

Právě přesah výše uvedených vojenských operací a jejich zaměření rovněž na civilní obyvatelstvo je důvodem, proč za sebou jednání myanmarské vlády zanechává řadu otázek. K tomu má bezpochyby napomoci mise OSN, která v současnosti v Barmě působí. Za stejným účelem, tedy prošetřením současné situace a cílem vnést trochu světla do násilím zmítaného chaosu, byla vládou v Myanmaru vytvořena zvláštní komise. Ta však v průběhu šetření podle vlastního vyjádření nenašla žádné důkazy genocidy.

Mezinárodní kritika se snesla také na hlavu nositelky Nobelovy ceny míru a významné myanmarské političky Aun Schan Su Ťij, která se dlouho k situaci nevyjadřovala. Své mlčení prolomila až v minulých týdnech. V nich však poněkud překvapivě obhajuje kroky armády s tím, že akce vedené v Arakanském státě mají podle jejího tvrzení protiteroristický charakter.

Zemi podle OSN ve snaze vyhnout se agresí ze strany barmské armády opustilo na 420 tisíc lidí,

kteří našli dočasné útočiště v sousední Bangladéši. Mezitím vedoucí mise OSN, která má za cíl vyšetřit násilí v zemi, požádal o více času na šetření situace. Aun Schan Su Ťij pak v reakci na problematickou situaci v Barmě zrušila plánovanou návštěvu OSN. Vážnost situace v posledních měsících eskalovala, kdy podle zprávy OSN od 25. srpna Barmu opustilo 319 tisíc Rohingů, převážně žen a dětí.

Stalo se tak v důsledku útoku ozbrojených složek Rohingů na policejní stanice v Arakanském státě a následné reakce vládních sil. Ta byla přinejmenším nepřiměřená, kdy za sebou armáda zanechala vypálené vesnice a desítky obětí. Vysoký komisař OSN pro lidská práva, Zajd Raad Husajn, dokonce počínání barmských ozbrojených sil již označil za etnickou čistku. Prošetření situace však komplikuje skutečnost, že armáda oblast konfliktu uzavřela a pozorovatelé tak nemají možnost situaci řádně prošetřit.

Jak vyplývá z předchozích okolností konfliktu v Myanmaru, jedná se o komplikovanou situaci, nicméně známé skutečnosti vrhají na myanmarskou vládu i na držitelku Nobelovy ceny míru Aun Schan Su Ťij špatné světlo. Mělo by být v zájmu Myanmaru a stejně i mezinárodního společenství situaci v zemi vyšetřit a zastavit násilí na nevinných civilistech, kteří konfliktem trpí nejvíce.

Zdroje

- ČTK. 2017. UNICEF: *Ž Barmy do Bangladéše uteklo 240 tisíc rohingských dětí*. (https://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/unicef-z-barmy-do-bangladese-uteklo-240-tisic-rohingskych-deti_446393.html).
- BBC. 2017. *Myanmar says 'no evidence' of Rohingya genocide*. (<http://www.bbc.com/news/world-asia-38505228>).
- Hayden, Sally. 2017. *UN chief warns of 'last chance' for Aung San Suu Kyi over Rohingya crisis*. Independent. (<http://www.independent.co.uk/news/world/asia/united-nations-burma-myanmar-rohingya-aung-san-suu-kyi-bangladesh-ethnic-cleansing-a7951876.html>).

Fotografie

- [1] Aun Schan Su Ťij, autor: Claude TRUONG-NGOC, zdroj: Wiki, CC BY-SA 3.0.
- [2] Rohingové, autor: Foreign and Commonwealth Office, zdroj: Flickr, CC BY-ND 2.0.

4) Česká republika a lidská práva

Připravili Adam Blisa a Ladislav Vyhnaněk

Případ odposlechů Petra Nečase: právo na soukromí proti veřejnému zájmu

Michal Oščipovský

Městský soud v Praze v srpnu rozhodl, že pokuta pro vydavatelství MAFRA ze strany Úřadu pro ochranu osobních údajů byla v souladu se zákonem. Soud tak potvrdil, že zveřejnění odposlechů soukromých hovorů mezi Janou Nagyovou (Nečasovou) a Petrem Nečasem nebylo ve veřejném zájmu.

Jednou z ožehavých otázek, kterými jsme se na stránkách Bulletinu již zabývali (viz Bulletin 2/2017, s. 31), je využití odposlechů v trestním řízení. Jedním takovým případem je i kauza bývalého středočeského hejtmana a ministra zdravotnictví Davida Ratha, jehož obhajoba byla na nelegálnosti využití důkazů získaných z odposlechů založena. Otázky ovšem nevyvolává pouze samotné využití odposlechů v přípravném trestním řízení, ale jak dokazuje například i kauza Jany Nagyové, kontroverzně působí i následné zveřejnění jejich obsahu v médiích.

Podle vyjádření, která poskytla vrchní státní zástupkyně Lenka Bradáčová pro dtv.cz, trestní řád jasně zakazuje zveřejnění výstupů z odposlechů. Jedinou možnou výjimkou je, pokud je zveřejnění těchto informací ve veřejném zájmu. Posouzení této poněkud vágně znějící podmínky je pak na Úřadu pro ochranu osobních údajů (dále „ÚOOÚ“).

Ten ve zmiňovaném případě rozhodl, že otištění rozhovoru bývalého premiéra Petra Nečase se svojí milenkou (a později manželkou) Janou Nagyovou veřejnému zájmu nesloužilo, a bylo tudíž nelegální. Úřad následně na vydavatelství MAFRA a.s. uvalil pokutu ve výši 240 000 korun, což vedlo k následné žalobě podané vydavatelstvím proti ÚOOÚ. Začátkem srpna pak Městský soud v Praze tuto žalobu zamítl, v rozsudku tedy uznal, že došlo k porušení práva na soukromí, aniž by to bylo odůvodněno veřejným zájmem nebo vyváženo odpovídajícím společenským užitkem.

Petr Nečas [1]

Celá kauza je významná zejména proto, že se dotýkala Petra Nečase – bývalého premiéra a předsedy ODS. Zveřejnění obsahu odposlechů v Mladé Frontě DNES tak mohlo ovlivňovat volební chování čtenářů, což vzhledem k tomu, že je distinkce mezi politickou a mediální sférou čím dál tím více narušována, může mít velmi negativní důsledky. Alarmujícím faktem na celém případě je, kromě toho, že obsah hovorů byl stále ještě předmětem vyšetřování, i vlastnická struktura vydavatelství MAFRA a.s. Z tohoto hlediska je třeba výrok Městského soudu v Praze, který se ve svém rozsudku postavil za uvalení pokuty Úřadem pro ochranu osobních údajů, přivítat.

Zdroje

- [2] Freedom house. Nedat. *Freedom of the press*. Online: <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/freedom-press-2017>.
- [1] Úřad na ochranu osobních údajů. 2017. *Žalobu Mafry na ÚOOÚ soud zamítl*. Online: <https://www.uoou.cz/zalobu-mafry-na-uouu-soud-zamitl/d-26542>.
- [3] Zákon č. 141/1961 Sb., Zákon o trestním řízení soudním (Trestní řád).

Fotografie

- [1] Petr Nečas, autor: Občanská demokratická strana. Zdroj: Wikimedia Commons. CC BY 2.0.

Redakce Bulletinu

Editor: *Jan Lhotský*

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

JUDr. Ing. Jan Lhotský, Ph.D.

Vystudoval právo a ekonomii, poté pokračoval v doktorském studiu mezinárodního práva. Pracoval v advokacii i v právním oddělení Evropské služby pro vnější činnost v Bruselu, jež je zodpovědná za vnější vztahy EU. V rámci mezinárodního práva se specializuje především na lidská práva a mezinárodní trestní právo.

Stážisté:

Bc. Klára Jančušková: Klára vystudovala speciální pedagogiku a nyní pokračuje studiem práv na PrF MU. Mezi její oblasti zájmu patří trestní, rodinné, ústavní a mezinárodní právo.

Mgr. Helena Kopecká: Absolvovala Právnickou fakultu Univerzity Karlovy. V minulosti pracovala jako právnička v Organizaci pro pomoc uprchlíkům. V současné době je na OSN stáží pro Zvláštní senáty soudů v Kambodže, kde se zabývá zločiny proti lidstvi a genocidou.

Mgr. Katarína Hukelová: Vyštudovala Právnickou fakultu BVŠP v Bratislavě. Po skončení štúdií pracovala ako advokátska koncipientka a neskôr ako právnička v mimovládnom sektore. V súčasnosti pôsobí na Ministerstve spravodlivosti SR.

Bc. Petr Pospíšil: Petr absolvoval mezinárodní teritoriální studia a pokračuje studiem práv na Univerzitě Karlově. Centrem jeho zájmu je trestní právo, mezinárodní a evropské mechanismy ochrany lidských práv a evropské institucionální a bezpečnostní otázky. Působí jako redaktor informačního portálu Euroskop.

Mgr. Nikola Klímová Vystudovala mezinárodní vztahy na FSV UK a v současné době studuje právo na PF UK. Zajímá se o mezinárodní trestní právo, mezinárodní investiční a ekonomické právo a ochranu lidských práv. Působí jako stážistka u Zvláštních senátů soudů v Kambodži.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Hubert Smekal, Ph.D.

Hubert vystudoval právo a evropskou integraci, působí na FSS MU. Akademický rok 2010-2011 strávil jako držitel Fulbrightova stipendia výzkumem judicializace na UC Berkeley. V létě přednáší na Shandong University v Číně; člen Rady vlády pro lidská práva. Zabývá se především problematikou evropského práva a lidských práv a také fenoménem judicializace mezinárodní politiky.

Mgr. Martina Grochová

Martina vystudovala právo na PrF MU, kde pokračuje v doktorském studiu ústavního práva. Zaměřuje se zejména na oblast práv dětí a přístupu k rodičovství. Působí jako asistentka soudce Nejvyššího soudu.

Stážisté:

Mgr. Martin Dominik: Absolvoval Právnickou fakultu v Brně a nyní studuje Filozofii. Zajímá se o teorii práva, obecnou aplikaci lidských práv a jejich vliv ve společnosti.

Mgr. Lenka Vavrušová: Lenka vystudovala právo na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Zde pokračuje v doktorském studiu ústavního práva a působí jako asistentka soudce Nejvyššího soudu.

Mgr. Kateřina Šimonová: Vystudovala Právnickou fakultu Západočeské univerzity v Plzni. Aktuálně dokončuje svoji rigorózní práci na PF UK v Praze a působí jako poradce na Ústavním soudu. Zaměřuje se především na azylové právo, problematiku diskriminace, ale i na lidská práva obecně.

Mgr. Jan Polášek: Jan vystudoval právo na Právnické fakultě MU. Zajímají jej lidská práva, právo životního prostředí a hory.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Lukáš Hoder LL.M.

Vystudoval právo a mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě a jako Fulbright Scholar mezinárodní právo na Georgetown University (LL.M.). Působí v advokacii. Je autorem monografie *Transatlantické vztahy v době krize* (MUNI Press 2009) a textů na téma náhrady škody v investiční arbitráži.

Mgr. Josef Kovařík

Josef vystudoval obor Mezinárodní vztahy na FSS MU a nyní studuje Regionální rozvoj na Ekonomicko-správní fakultě MU. Jeho okruh zájmů je poměrně široký, avšak nejvíce se věnuje otázkám mezinárodní politické ekonomie a globální rozvojové politice. Mezi jeho zájmy patří historie, literatura, filmy a sport.

Stážisté:

Bc. Marek Jahn: Marek je absolventem bakalářského programu bezpečnostních studií a evropských studií na FSS MU. Jeho oblastí zájmu jsou mírová studia, transformace režimů a řešení konfliktů.

Lucie Janotová: Lucie studuje mezinárodní vztahy a evropská studia na FSS MU. Její hlavní oblastí zájmu je teorie demokratizace, tranzice autoritářských režimů a koncept nenásilného odporu.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Adam Blisa

Vystudoval právo na Masarykově univerzitě, kde pokračuje v doktorském studiu ústavního práva. Působí na Ústavu pro otázky soudnictví a jako asistent soudce Nejvyššího správního soudu.

JUDr. Ladislav Vyhnánek, Ph.D., LL.M.

Ladislav je ústavní právník. Práva vystudoval nejprve v Brně. Poté, inspirován svými kamarády Hubertem a Lukášem, absolvoval s podporou Fulbrightovy nadace i NYU School of Law. V současné době působí jako odborný asistent na PrF MU a zároveň je asistentem soudce Ústavního soudu.

Stážisté:

Mgr. Kamila Abbasi: Kamila je doktorandkou právnické fakulty MU a asistentkou soudce Nejvyššího správního soudu. Specializuje se na trolling a náboženské symboly ve veřejném prostoru.

Mgr. Bc. Šárka Dušková: Šárka pracuje jako právnička v neziskovém sektoru, kde se zaměřuje na práva dětí, osob s postižením a rovné zacházení. Je členka Výboru pro práva dítěte Rady vlády pro lidská práva.

Mgr. Michal Oščipovský: Absolvoval obor politologie na FSS MU. Těžištěm jeho zájmu jsou nedemokratické režimy 20. století.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
e-mail hsmekal@fss.muni.cz | **webové stránky** www.centrumlidskaprava.cz
tel. 549 498 264 | **Redakční rada** Jan Lhotský (editor), Lukáš Hoder, Linda Janků, Hubert Smekal, Ladislav Vyhnánek | **Sazba** Michaela Kašperová | **ISSN** 1804-2392.